

Müasir Azərbaycanın qarantı

Güclü lider və peşəkar dövlət qulluqçuları

"Son 20 ildə dünya miqyasında Azərbaycan qədr sürətlə inkişaf edən ikinci ölkə yoxdur" - bu fikirləri Prezident İlham Əliyev Ümummilli Lider Heydər Əliyevin 100 illik yubileyi münasibətilə Azərbaycan xalqına müraciətində ifadə edib.

Dövlət başçısı həmçinin bu gün "Qarabağ dirçəlir, Zəngəzur dirçəlir, biz öz doğma torpaqlarımızda qururuq, yaradırıq. Qarabağın və Zəngəzurun bərpası missiyasını da uğurla icra edəcəyik. Necə ki Ulu Öndərin vəsiyyətini yerinə yetirərək öz doğma torpaqlarımızı azad etdik, ərazi bütövlüyümüzü bərpa etdik, aprelin 23-də Azərbaycan-Ermənistan sərhədində sərhəd-buraxılış məntəqəsini qurduq, orada Azərbaycan bayrağını qaldırdıq, ərazi bütövlüyümüzü tam bərpa etdik, eləcə də mülki missiyamızı - bu gözəl diyarın bərpası missiyasını da şərəflə yerinə yetirəcəyik" - fikrini vurğulamaqla ölkənin gələcək inkişaf hədəflərində də diqqət çəkib.

Prezidentin hədəflədiyi istiqamətlərdə nailiyyətlərin qazanılması yüksək texnoloji sahələrdə rəqabət qabiliyyətinin artırılmasını, insan kapitalının keyfiyyətinin yüksəldilməsi sahəsində inqilabi dəyişiklikləri, innovativ faktorların iqtisadi yüksəlişin başlıca mənbəyinə çevrilməsinə nəzərdə tutur. Bu məsələlərin həlli üçün dövlət, özəl sektor, vətəndaş cəmiyyətinin elm və təhsil institutlarının innovativ inkişaf vasitələrindən və müasir planlaşdırma və idarəetmə prinsiplərindən faydalanaraq, qarşılıqlı fəaliyyətinin təşkili zəruridir.

Eyni zamanda dünya birliyinin davamlı inkişaf ideyasını prioritet seçməsi və onu BMT-nin XXI əsrin gündəmində və digər sənədlərdə təsdiqləməsi dövlətlər qarşısında davamlı inkişafın əsasını təşkil edən sosial-iqtisadi tərəqqi və ətraf mühitin mühafizəsi sahəsində yeni vəzifələr qoyur. Yeni postindustrial (noofer) cəmiyyətdə zənginliyin ölçüsü maddi sərvətlər deyil, ilk növbədə ətraf mühitlə harmoniyada yaşayan insanın bilikləridir.

İnsan potensialının inkişafı məsələsi bu gün sosial sektor - təhsil, səhiyyə, mədəniyyət və elmin modernləşməsinə yönəlik dövlət vəzifəsi kimi anlaşılmalıdır. Dövlət vəzifələri dedikdə, burada həm hökumət qurumlarının, həm də vətəndaş cəmiyyətini təmsil edən qeyri-hökumət təşkilatlarının və fərdi biznesin vahid milli proqramlar çərçivəsində müstəqil çalışmaları nəzərdə tutulur. Qloballaşma dövründə, insan imkanlarının həddindən artıq genişləndiyi bir dövərdə insan potensialı mürəkkəb, rekord məqsədlərin seçilməsi, müasir mobillik formalarına hazır olmaq, geomədəni, geoqişadi və geosiyasi koordinatlarda düşünmək, öz perspektivlərinə yaradıcı yanaşmaq deməkdir. İnsan inkişafı üzrə sosial siyasətin başlıca vəzifəsi innovativ layihə və milli, regional inkişaf strategiyaları çərçivəsində müasir insan infrastrukturunun formalaşdırılmasıdır.

İnsan inkişafının yeni paradigması "həyat səviyyəsi" anlayışından "həyat keyfiyyəti" anlayışına keçidi zəruri edir. Doğrudan da, ancaq həyat keyfiyyətini yüksəltmək, insanın şəxsi keyfiyyətləri ilə bağlı tələbləri və şərtləri dəyişməklə, müasir şəraitdə ölkələrin sosial-iqtisadi inkişafının birbaşa asılı olduğu insan potensialının keyfiyyətini artırma bilər.

Azərbaycan rəhbərliyinin son dövərdə biliklərə və innovasiyalara əsaslanan, güclü, sosial dövlətin qurulmasına yönəlik strateji siyasi kurs yürütdüyü heç kimə sır deyil. Ölkənin modernləşməsi vəzifəsinin ön

plana çıxması ilə insan potensialı problemi olduqca aktuallaşıb. Zamanında Azərbaycanda "neft qızılının insan qızılına" çevrilməsini prioritet hədəf kimi müəyyənləşdirən Prezident İlham Əliyev bu hədəfə çatmaq üçün əzmiyyətli fəaliyyətdə də nümayiş etdirib. 2013-cü ilin aprelinde Bakıda keçirilən Davos Dünya İqtisadi Forumunun yekunundakı nitqində dövlət başçısı insan potensialının önəmini bir daha qabardıb: "Biz bilirik ki, təbii sərvətlər əbədi deyil və zaman keçdikcə tükənəcək. Bu səbəbdən də qara qızıl insan kapitalına çevirmək sadəcə şüar deyil. Bu, reallıqdır. Biz, növbəti neft və qaz ərsindən sonrakı dövrə hazırlaşırıq, - baxmayaraq ki, bu, hələ ən azı 100 ildən sonra baş verəcək, - o cümlədən neft və qaz gəllərini qeyri-enerji sektorunun inkişafı, insan kapitalı və təhsil üçün istifadə edirik. Gənc nəsil bundan bəhrələnilir. Bu gün Azərbaycanda və xarici ölkələrdə yaxşı təhsil üçün istifadə edirik. Gənc nəsil bundan bəhrələnilir. Bu gün Azərbaycanda və xarici ölkələrdə yaxşı təhsil almış gənclər ölkəmizdə mühüm fəaliyyətlə məşğuldurlar və Azərbaycanın davamlı inkişafına töhfə verirlər".

Son illər Azərbaycan əhalisinin insan potensialının ümumi keyfiyyəti nəzərəcarpaq dərəcədə dəyişib. Bu, ölkə rəhbərliyinin insan potensialının inkişaf resurslarına düzgün və sistemli yanaşmasının nəticəsidir. Bu prosesdə ölkədə dövlət qulluğu islahatlarının önəmli halqası və "kilid" məqamı kimi dəyərləndirilən vitse-prezidentlik institutunun yaradılması və bu postda Birinci vitse-prezident Mehriban xanım Əliyevanın fəaliyyətinin də xüsusi rolu qeyd edilməlidir. Məhz Birinci vitse-prezidentin təşəbbüsləri ilə müşahidə edilən resurs yanaşma siyasətində Azərbaycan insan potensialının inkişafının idarəedilməsi sahəsində nüfuzlu beynəlxalq qurumların hesabət və reytinglərində lider mövqelərədək irəliləyib.

Təbii ki, bu istiqamətdə görülməli işlər də var və əsas hədəflər artıq müəyyənləşdirilib. Bu sırada ilk olaraq ölkənin modernləşməsinin aktörünə olacaq qrupların, kreativ zümərənin, dövlət qulluqçularının potensialının artırılması məsələsi aktualdır. Əhalinin müxtəlif klasterlərində təmsil olunanların öz insan kapitallarını yeniləmək, ömür boyu təhsil almaq meyillərini stimullaşdırmaq sayəsində Azərbaycan təkə texniki-iqtisadi deyil, sosial və sosio-mədəni sahələrdə də modernləşmə imkanlarını bütövlükdə reallaşdıraraq uğurlu və innovativ insan inkişafı modelini təqdim etmiş olar. Qeyd olunan istiqamətdə uğur qazanmağın yeganə yolu kimi təhsil sistemlərində müasir təsnifatların (bilik, bacarıq, qabiliyyət, vərdişlər) inkişafı, təkə özlə deyil, həm də dövlət sektorunda insan potensialının kapitalaşdırılması infrastrukturunun formalaşdırılması nəzərdən keçirilə bilər. Bir sözlə, təbii və sosial resursların maddi nemətlər və rifaha transformasiyası üstünlükdə, innovasiyalara və intellektual nailiyyətlərə insanın həqiqi zənginliyinin, eləcə də dövlətin inkişaf strategiyasının aqarıdır.

İctimai həyatın bütün sahələrində inkişaf templəri diqqətləri üzərinə çəkən, sözün həqiqi mənasında innovativ tərəqqi sərəgiləyən Azərbaycan Respublikasının heç şübhəsiz ön böyük uğuru düzgün seçilmiş, dünyaya örnək ola biləcək iki liderinin bir-birini əvəzləməsi ilə yanaşı, həmçinin bu gün məntiqli, bir çox hallarda zamanını qabaqlayan genişspektrli islahatların nəticəsi olaraq formalaşdırılmış dövlət qulluğu sistemidir. O sistem ki, təkə hesabət vermir, eyni zamanda inkişaf siyasəti və onun məqsədlərinə, öz fəaliyyətinin nəticələrinə görə məsuliyyət və cavabdehlik daşıyır. Ölkədə dövlət qulluğu sistemində başlıca yeniliklərdən biri köhnə rekrutinq metodlarından yüksək peşəkarlığa malik mütəxəssis və rəhbərlərin hom də sistem daxilində yetişdirilməsi siyasətinə keçidə bağlıdır. Bütün bu uğurları, qazanılmış nailiyyətlərin davamlı olması isə eyni zamanda yeni idarəetmə paradigmasına malik, müasir reallıqlara cavab verən kadrların, ilk növbədə dövlət qulluqçularının yetişdirilməsinə bağlıdır. Bu günün dövlət qulluqçuları idarəetmədə köklü dəyişikliklərə hazır olmalı, bir çox hallarda dəyişiklikləri qabaqlamalı, ölkədə gerçəkləşdirilən "uğurlu strategiyaların" lokomotivi rolunda çıxış etməlidirlər. Bunun üçün öyrənmək, təhsil səviyyəsini artırmaq, düşünmək, fikirləşmək, örnək vərdişlərini təkmilləşdirmək, sosial məsuliyyəti və nəticə etibarilə şəxsiyyətin və bütövlükdə ölkənin rəqabət qabiliyyətini gücləndirmək lazımdır. Bu günün dövlət qulluqçusu yüksək səviyyəli peşəkar olmaqla yanaşı, həm də homhüddət sahələrdə müəyyən biliklərə yiyələnmiş, geniş dünyagörüşü və mədəniyyətə, həmçinin milli, eləcə də global miqyasda sosial məsuliyyət hissəsinə malik bir şəxsdir. Kreativlik, innovasiyalara meyillilik kimi keyfiyyətlər də önəmlidir. Düzgün aparılan kad siyasəti həm də bir növ ölkənin strateji ehtiyatlarının idarə edilməsi deməkdir. XXI əsrin əvvəli bütün dünyada insanın təşkilatda roluna və əhəmiyyətinə dair mövqeyi ilə fərqlənən konsepsiya və nəzəriyyələrin müxtəlifliyi ilə xarakterizə olunur. İstənilən təşkilatın idarə olunması müxtəlif sistemlərin qarşılıqlı təsirini nəzərdə tutur. Bu sistemlərin arasında ən fəali, qabaqcıl, digərlərini hərəkətə gətirəni dövlət qulluğu heyətinin fəaliyyətini idarəetmə sistemidir. Bazar münasibətlərinə keçən müasir Azərbaycan üçün bir çox sosial sahələrin islahatlaşdırılmasının nəzəri və metodoloji əsaslarının axtarışı səciyyəvidir. Nəticə etibarilə paradoksal vəziyyət yaranıb: bir tərəfdən, heyətin idarə edilməsinə elmi biliklər sistemi kimi nəzəri baxışlar mövcuddur, digər tərəfdən, dövlət təşkilatlarında karyera artımını və heyətin inkişafını idarəetmə sisteminin təkamül prosesini açıqlayan metodologiya və nəzəriyyə yoxdur.

Bu gerçəkliklərin fonunda Azərbaycanda inkişafda olan inzibati islahatlaşdırma zamanı dövlət aparatının strukturu və funksiyaları optimallaşdırılıb, dövlət hakimiyyəti orqanları

nın kadr potensialının peşəkar səviyyədə inkişafının idarəetmə səmərəliliyinin artırılması təmin olunub. Dövlət idarəçiliyinin və mülki dövlət qulluqçularının peşəkar təliminin davamlı və ziddiyyətsiz normativ-hüquqi bazasının yaradılması prosesi uğurla davam etdirilir. Ölkədə bütövlükdə dövlət idarəçiliyi, özəlliklə də dövlət qulluğunun səmərəli inkişafında dövlət qulluqçularının islahatlar prosesində iştirakı, kadr ehtiyatı ilə səmərəli iş mexanizmlərinin formalaşması, dövlət qulluqçularının fasiləsiz təhsil mexanizmlərinin konkretləşdirilməsi, motivasiya səviyyəsinin yüksəldilməsi və fərqli motivasiya mexanizmlərinin tətbiqi, vahid vakansiyalar bazasının formalaşdırılması, dövlət qulluğu sahəsində vətəndaş-ictimaiyyət nəzarəti metod və formalarının gələcək inkişafına dəstək, peşəkar vərdişlərin toplanması və ötürülməsi texnologiyası kimi mentorluq sisteminin inkişafına hesablanmış tədbirlər, dövlət qulluğunun fəaliyyətində səmərəliliyin əldə edilməsinin vacib şərti kimi onun səriştəli idarə edilməsi sisteminin qurulması, dövlət qulluğu institutunun inkişafı və təkmilləşdirilməsinə keyfiyyətli ekspert dəstəyinin təmin olunmasının önəmli rolu var. Birinci vitse-prezidentlik institutunun fəaliyyətə başlaması ilə ölkəmizdə dövlət qulluğu təkə hüquqi və təşkilati deyil, həm də publik və sosial institut aparatı qarşısında daha səmərəli, mobil və vətəndaşlara yönəlik, daim təkmilləşən instituta çevrilmək kimi bir çağırış var. Bu institutun başlıca kapitalı insanlardır. Peşəkar insanların uzunmüddətli karyeralarını dövlət aparatı ilə bağlamaları üçün dövlət qulluğu həm "daxil"dən, həm də "xaric"dən cəlbədiçi iş yerinə çevrilə bilər. Bunun üçün dövlət qulluğunda yeni yanaşmaların tətbiqi zəruri tələb kimi qarşıya qoyulub. Öncə dövlət qulluğunun cəlbədiçi işəgötürən kimi formalaşması üçün tədbirlər gerçəkləşdirilib, dövlət qulluqçularının sosial təminatları ilə bağlı bir çox məsələlər həllini tapıb. Dövlət qulluğunun cəlbədiçiliyinin yüksəldilməsi məqsədilə dövlət aparatının təşkilati mədəniyyəti daha çevik proses deyil, nəticəyə yönəlik və innovativ yanaşmalara açıq duruma gətirilib. Eyni zamanda yeni çağırışlar fonunda dövlət qulluqçularının potensialı və bacarıqlarının inkişafı, həmçinin dövlət qulluğunda insan resurslarının idarə edilməsinə yönəlik texnologiyaların tətbiqinə başlanıb, meritokratiya prinsiplərinin gücləndirilməsi prioritet kimi önə çəkilib.

Mülki dövlət qulluqçularının peşəkar təlimi sisteminin təşkili inkişaf ehtiyatlarından kadr heyətinin proqnoz xarakteristikaları əsasında səmərəli istifadə də vacibdir, bu isə dövlət qulluğunun inkişaf qanunauyğunluqları və meyillərini meydana çıxartmasını nəzərdə tutur. Dövlət kadr siyasəti reallaşdırılarkən dövlət qulluğunda həm müsbət, həm də mənfi məqamlar nəzərə alınaraq islahatlar prosesində bu sahədə təkmilləşdirmə aparılıb.

Karyera inkişafını idarəetmə sisteminə elmi yanaşma sayəsində konseptual müddəaların, məqsədlərin, vəzifə və funksiyaların təhlilinə yeni nöqtəyi-nəzərdən yanaşılıb, obyektiv problemlər və inkişaf mənbələri aşkar edilib ki, bu da öz növbəsində praktiki sahədə dövlət qulluqçularının müasir karyera inkişafını idarəetmə sistemlərinin inkişaf qanunauyğunluqlarını və dövlət qulluğu sahəsində fəaliyyətin xüsusiyyətlərini nəzərə alaraq onların optimallaşdırılmasına, işləyib hazırlanmasına və tətbiqinə yol açıb. Nəticə etibarilə bu, Azərbaycanın əksər bölgələrində də sözügedən sistemin funksiyaları və inkişaf istiqamətləri barədə müasir təsvirlər nəzərə alınaraq karyeranın idarəetmə sistemlərinin işləyib hazırlanmasına və tətbiqinə yardımçı olub. Qeyd edilənlər dövlət qulluğunun potensialının formalaşması, istifadəsi və inkişaf etdirilməsinin səmərəliliyinin artmasına gətirib çıxarıb.

Səriştəli kadr çatışmazlığı təhlükəsi müasir elmi bilik, bacarıq və qabiliyyətlərə malik olan və praktiki fəaliyyətində dövlətin məqsəd və funksiyalarının həyata keçirilməsi üzrə peşəkar hazırlıq keçən dövlət qulluqçuları korpusunun yaradılması problemini ön plana çıxardı. Belə bir mürəkkəb vəzifənin həlli səmərəli dövlət qulluqçusunun hazırlığı, yenedən hazırlığı və ixtisasının artırılması sistemi olmadan qeyri-mümkündür. Bu cür sistemin qurulması və təşkili çətin və uzunmüddətli, lakin çox mühüm və zəruridir. Deməli, bu istiqamət dövlət kadr siyasətində prioritet təşkil etməlidir. Yeni sistem ictimai proseslərin dövlət tərəfindən idarə olunmasının səmərəliliyinin artırılmasının, mülki cəmiyyətin bərqərar olmasının və hüquqi dövlətin formalaşdırılmasının yollarından biri olmalıdır. Azərbaycanın bu sahədə örnəyi təqdirəlayiqdir.

Yenilənmiş dövlət aparatı perspektivdə tamamilə yeni şəraitdə işləyəcək. Transparent və hesabatlı dövlətin yaradılması dövlət qərarlarının simulyasiyası, nəticə etibarilə qanunların "dəyərli kağıza" çevrilməsi təcrübəsinin istisna edəcəkdir. Vətəndaşların dövlət qərarların hazırlanması və reallaşdırılmasına prosesində birbaşa iştirakı cəmiyyətin sosiallaşdırılmasının və mədəniyyət səviyyəsinin əvəzolunmaz vəzifəsinə çevrilib. Qəbul edilən dövlət proqramları, idarəetmə qərarlarının səmərəliliyinin anlaşılacaq qiymətləndirmə kriteriyalarının işlənməsi, həmçinin siyasi və idarəçilərin ölkənin inkişafına töhfələri cəmiyyətdə və dövlət aparatında tam yeni mənəvi və işgüzar atmosferi təmin edib.

Dövlət orqanları ilə əhali arasında effektiv interaktiv əlaqə, ictimaiyyətlə davamlı dialoq rəhbərliyin bütün sosial sahələrin ehtiyac və fikirlərinə fəal və adekvat reaksiyası, operativ qərarların qəbuluna imkan verib.

Bu arada bir fakta nəzər salmaq yerinə düşür: hazırda G7 ölkələri və Azərbaycanda əhalinin orta yaş göstəricilərinin müqayisəli təhlili ölkəmizdə insan potensialının inkişafı baxımından bizə üstün tarixi imkanlar qazandırır. Məsələ burasındadır ki, Azərbaycanda bu göstərici Almaniya, Böyük Britaniya, Yaponiya və Fransa kimi dünyanın demoqrafik baxımdan "qocalmaqda" olan aparıcı dövlətlərinin göstəricisindən üstündür. Göründüyü kimi, Azərbaycanın "innovativ sıçrayışı" üçün zəmin hazırlayacaq gənc insan potensialı və güclü dövlətin vacib elementi olan güclü lideri var. Və bu potensialın indiki kimi düzgün dəyərləndirilməsi və yönləndirilməsi Azərbaycanın sonrakı illərdə də güclü dövlət kimi imicini möhkəmləndirməsinə imkan verəcək.

Ziyafət HƏBİBOVA,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasının şöbə müdiri, professor, siyasi elmlər doktoru